

TARAQQIYOT ODIMLARI O‘ZBEK MODELI: IQTISODIY VA IJTIMOYIY ISLOHOTLARNING ASOSIY YO‘NALISHLARI

Obilqosimov Maxmatqobil

Jizzax politexnika instituti “Ijtimoiy fanlar” kafedrasida o‘qituvchisi

maxmatqobilobilqosimov@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasining mustaqillikdan keyingi taraqqiyot modeli, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar jarayoni hamda innovatsion rivojlanish yo‘nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, mamlakatda amalga oshirilgan privatizatsiya, investitsion siyosat, ta‘lim va sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlar, innovatsion rivojlanish hamda xalqaro hamkorlik masalalari yoritilgan. O‘zbekiston taraqqiyot modelining asosiy tamoyillari va uning iqtisodiy barqarorlikka ta‘siri ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston modeli, iqtisodiy islohotlar, privatizatsiya, investitsiya, innovatsiya, ijtimoiy rivojlanish, ta‘lim, sog‘liqni saqlash, xalqaro hamkorlik.

Mustaqillikka erishganidan so‘ng O‘zbekiston o‘z oldiga bozor iqtisodiyotiga asoslangan barqaror rivojlanish modelini shakllantirish vazifasini qo‘ydi. Shu maqsadda mamlakat o‘zining tabiiy, iqtisodiy va demografik resurslariga mos keladigan “O‘zbekiston taraqqiyot modeli”ni ishlab chiqdi.

Ushbu modelning asosiy maqsadi iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash, ijtimoiy farovonlikni oshirish va mamlakatning global miqyosdagi raqobatbardoshligini kuchaytirishdan iboratdir.

IQTISODIY ISLOHOTLAR VA BOZOR MUNOSABATLARIGA O‘TISH.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga o‘tdi va 1991-yildan boshlab bosqichma-bosqich iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish jarayonini boshladi. Ushbu islohotlarning asosiy maqsadi markazlashgan, davlat tomonidan boshqariladigan iqtisodiyotdan bozor munosabatlariga asoslangan iqtisodiy tizimga o‘tish, iqtisodiy erkinlikni ta‘minlash hamda xususiy sektorni rivojlantirishdan iborat bo‘ldi.

Bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayoni murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u iqtisodiyotning barcha sohalarini qamrab oldi. Bu jarayonda davlat iqtisodiy islohotlarning asosiy tashabbuskori sifatida chiqib, qonunchilik bazasini shakllantirdi, mulkchilik munosabatlarini o‘zgartirdi va iqtisodiy erkinlik uchun shart-sharoitlar yaratdi.

Ushbu islohotlar doirasida quyidagi asosiy yo‘nalishlar amalga oshirildi:

- **Privatizatsiya jarayoni** – davlat mulkini bosqichma-bosqich xususiy sektorga o‘tkazish orqali iqtisodiyotda raqobat muhitini shakllantirish asosiy vazifalardan biri bo‘ldi. Privatizatsiya jarayoni natijasida ko‘plab davlat korxonalari xususiylashtirildi, bu esa mulkchilik shakllarining xilma-xilligini ta‘minladi. Xususiy sektorning rivojlanishi kichik va o‘rta biznesning shakllanishiga keng imkoniyatlar yaratdi. Natijada iqtisodiyotda samaradorlik oshdi, ishlab chiqarish hajmi kengaydi va yangi ish o‘rinlari paydo bo‘ldi. Shuningdek, raqobat muhitining kuchayishi mahsulot va xizmatlar sifatining yaxshilanishiga olib keldi.
- **Ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish** – iqtisodiyotning bir yoki bir necha tarmoqqa qaramligini kamaytirish maqsadida sanoat, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish sohaslarida yangi yo‘nalishlar rivojlantirildi. Xususan, yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish va eksportbop mahsulotlar ulushini oshirishga alohida e‘tibor qaratildi. Bu jarayon iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, tashqi bozorlarga bog‘liqlikni kamaytirish hamda milliy iqtisodiyotning mustaqilligini oshirishga xizmat qildi.
- **Investitsiya siyosati** – iqtisodiy islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida xorijiy investitsiyalarni jalb etish strategiyasi ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi. Mamlakatda investitsion muhitni yaxshilash, soliq imtiyozlarini yaratish va huquqiy kafolatlarni mustahkamlash orqali chet el kapitali kirib kelishi uchun qulay sharoitlar shakllantirildi. Natijada yangi korxonalar barpo etildi, zamonaviy texnologiyalar joriy qilindi, ishlab chiqarish jarayonlari modernizatsiya qilindi hamda minglab yangi ish o‘rinlari yaratildi. Bu esa iqtisodiy o‘sish sur‘atlarining barqaror oshishiga va milliy iqtisodiyotning global integratsiyalashuviga xizmat qildi.

IJTIMOIIY SOHALARDAGI ISLOHOTLAR

O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar bilan bir qatorda ijtimoiy sohalarda ham keng ko‘lamli va tizimli o‘zgarishlar amalga oshirildi. Ushbu islohotlarning asosiy maqsadi aholining turmush darajasini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish hamda jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashdan iborat bo‘ldi. Ijtimoiy sohalardagi islohotlar davlatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Ushbu yo‘nalishda quyidagi asosiy sohalarda sezilarli islohotlar amalga oshirildi:

- **Ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish** – ta‘lim sohasida chuqur tarkibiy islohotlar amalga oshirilib, zamonaviy ta‘lim standartlari joriy etildi. Ta‘lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda raqamli ta‘lim platformalari keng tatbiq etildi. Xorijiy tillarni o‘qitish tizimi kuchaytirildi, bu esa yoshlarning global mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirdi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi va xalqaro hamkorlik dasturlari joriy etilib, ta'lim sifatini yaxshilashga erishildi. Natijada malakali, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega kadrlar tayyorlash tizimi shakllandi.

- **Sog'liqni saqlash tizimi islohoti** – sog'liqni saqlash sohasida ham keng qamrovli modernizatsiya jarayonlari amalga oshirildi. Tibbiyot muassasalari zamonaviy uskunalar bilan jihozlandi, diagnostika va davolashning ilg'or texnologiyalari joriy etildi. Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami tizimi mustahkamlandi, aholiga yaqin tibbiy xizmat ko'rsatish imkoniyatlari kengaytirildi. Shuningdek, profilaktika ishlari kuchaytirilib, kasalliklarning oldini olishga alohida e'tibor qaratildi. Ushbu islohotlar natijasida aholiga ko'rsatilayotgan tibbiy xizmat sifati va samaradorligi sezilarli darajada oshdi.

- **Ijtimoiy himoya tizimi rivoji** – aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilandi. Kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan kompleks dasturlar ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi. Nogironligi bo'lgan shaxslar, kam ta'minlangan oilalar va ehtiyojmand qatlamlar uchun moddiy va ijtimoiy yordam tizimi kengaytirildi. Shu bilan birga, "ijtimoiy reyestr" tizimi joriy etilib, yordam manzilliligini ta'minlash mexanizmlari takomillashtirildi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy adolat va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qildi.

INNOVATSION RIVOJLANISH YO'NALISHLARI

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish va raqamli transformatsiyani jadallashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Innovatsion rivojlanish mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishning asosiy omili sifatida qaralmoqda. Shu bois davlat siyosatida ilm-fan, texnologiya va tadbirkorlik integratsiyasini kuchaytirishga yo'naltirilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Ushbu yo'nalishda quyidagi asosiy strategik chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- **Texnoparklar tashkil etish va rivojlantirish** – mamlakat hududlarida zamonaviy texnoparklar, innovatsion markazlar va ilmiy-ishlab chiqarish klasterlari tashkil etildi. Ushbu texnoparklar innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish hamda startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash uchun muhim platforma bo'lib xizmat qilmoqda. Texnoparklar orqali yosh olimlar, muhandislar va tadbirkorlar o'z g'oyalarini real iqtisodiy loyihalarga aylantirish

imkoniyatiga ega bo'lmog'da. Bu esa yangi texnologik mahsulotlar ishlab chiqarish va innovatsion xizmatlar ko'rsatish hajmining oshishiga olib kelmoqda.

• **Startup ekotizimini rivojlantirish** – innovatsion iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida startap harakatini qo'llab-quvvatlash tizimi shakllantirilmoqda. Yosh tadbirkorlar uchun turli grantlar, imtiyozli kreditlar va venchur moliyalashtirish mexanizmlari joriy etildi. Shuningdek, biznes-inkubatorlar va akselerator dasturlari orqali startap loyihalarni bosqichma-bosqich rivojlantirish imkoniyati yaratildi. Bu jarayon yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqish va iqtisodiyotning raqamli segmentini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, innovatsion rivojlanish jarayonida raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), elektron hukumat tizimlari hamda IT xizmatlar eksporti kabi yo'nalishlar ham jadal rivojlanmoqda. Ushbu texnologiyalar iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirish, boshqaruv samaradorligini oshirish va global bozorlarga integratsiyani tezlashtirishga yordam bermoqda.

Umuman olganda, iqtisodiy islohotlar va bozor munosabatlariga o'tish jarayoni O'zbekiston iqtisodiyotining tubdan yangilanishiga asos bo'ldi. Ushbu jarayon natijasida mamlakatda xususiy sektor kuchaydi, iqtisodiy raqobat shakllandi va barqaror rivojlanish uchun mustahkam poydevor yaratildi. Ijtimoiy sohalaridagi islohotlar O'zbekistonda inson manfaatlarini ta'minlashga yo'naltirilgan davlat siyosatining muhim yo'nalishi bo'lib, aholining hayot sifatini yaxshilash va ijtimoiy farovonlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston taraqqiyot modeli iqtisodiy barqarorlik, ijtimoiy farovonlik va innovatsion rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan kompleks strategiya hisoblanadi. Amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirib, uning raqobatbardoshligini kuchaytirmoqda. Kelgusida ushbu yo'nalishlarning davom ettirilishi O'zbekistonning yanada barqaror va innovatsion rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining "Raqamli iqtisodiyot to'g'risida"gi hujjatlari va strategik dasturlari.
3. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. – T.: O'zbekiston, 1995.
4. Abulqosimov H.P. Iqtisodiyot nazariyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2020.
5. G'ulomov S.S. Menejment asoslari. – T.: Sharq, 2018.
6. Berkinov B.B. Innovatsion iqtisodiyot va boshqaruv. – T.: Iqtisod-moliya, 2021.

7. Rashidova, B. Y. (2023). QUALITY EDUCATION AND TRAINING IS THE DEMAND OF THE TIMES. *Экономика и социум*, (2 (105)), 300-303.
8. Yakhyaevna, R. B., & Tulembaevna, M. S. (2024). Education of Youth in the Spirit of Patriotism. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 3(3), 338-342.
- 9.